

ZMIANY WSTECZNE (METAMORPHOSI REGRESIVA)

- jest to grupa zjawisk dotycząca komórek/tkanek/narządów, które upośledzają prawidłową czynność tych struktur
- powstały one w elementach prawidłowych na skutek działania czynnika chorobowego (gł. zmiany miejscowe) lub w narządach niedojrzałych (gł. zmiany układowe)

Zmiany te mogą mieć postać:

1. Ubytku ilości/wielkości narządu
2. Zmiany jakościowej (np. gromadzenie się substancji) w obrębie narządu

Zmiany te prowadzą one do:

1. NEKROBIOZY - powolnego obumierania struktur
2. MARTWICA - nagłej śmierci

Podgrupy zjawisk:

1. WADY ROZWOJOWE
2. ZANIKI
3. ZWYRODNIENIA
4. MARTWICA
5. TORBIELE

1 WADY ROZWOJOWE (MALFORMATIO)

Definicja: są to zmiany morfologiczne, które powstają w ciągu rozwoju embrionalnego organizmu.

Przyczyny:

1. czynniki genetyczne
2. czynniki środowiskowe:
  1. niedotlenowanie tkanek
  2. promieniowanie jonizujące
  3. leki
  4. zaburzenia hormonalne
  5. choroby wirusowe (np. różyczka)

Przykłady:

1. bliźnięta syjamskie
2. AGENEZJA - całkowity brak zawiązków narządów (np. brak nerki, tętnicy, żyły)
3. APLAZJA - brak narządu przy obecności zawiązka
4. HYPOPLAZJA - niedorozwój narządu
5. ATREZJA - niedrożność przewodów
6. EKTOPIA - nieprawidłowe położenie narządu (np. ektopiczna trzustka w ścianie żołądka)
7. HETEROPLAZJA - przeniesienie fragmentu narządu w obrębie tego narządu
8. powstanie narządów dodatkowych
9. nieprawidłowe zespolenia tkanek (np. rozszczepy)
10. zrastanie się narządów (np. nerka podkowiasta - nerki zrosnięte dolnymi biegunami)
11. nieprawidłowe połączenie między narządami (np. przetoka)
12. przetrwanie narządów/tkanek które powinny zaniknąć
13. zwyrodnienie wielotorbielowate nerek

2 ZANIKI = ATROFIA (ATROPHIA)

Definicja: stopniowe zmniejszenie narządu na skutek zmniejszenia ilości/wielkości komórek.

Podział:

1. Fizjologiczny - INWOLUCJA = WIĄD (INVOLUTIO) (np. grasicy)
2. Patologiczny
  - (a) zanik całego ustroju (wyniszczenie (INANITIO), KACHEKSJA - skrajne wyniszczenie)
  - (b) zanik pojedynczego narządu

Podział ze względu na przyczynę:

1. ZANIK Z UCISKU (ATROPHIA EX COMPRESSIONE) - np.:
  - (a) tętniak aorty uciska na mostek, który zanika,
  - (b) wodonercze - blokada odpływu moczu z nerki, mocz gromadzi się, uciska, nerka zanika
  - (c) wodogłowie - zablokowany odpływ płynu mózgowo-rdzeniowego, gromadzi się on w komorach i uciska na tk. nerwową)
2. ZANIK Z BEZCZYNNOCI (ATROPHIA EX INACTIVATE) - np.:
  - (a) długotrwałe unieruchomienie kończyny
  - (b) zanik gruczołów dokrewnych na skutek uszkodzenia przysadki podczas porodu (zesp. Sheehana)
  - (c) wiąd mięśni w ch. Heinego-Medina
3. ZANIK Z NADCZYNNOCI (ATROPHIA HYPERACTIVATE) - np. wole koloidowe prowadzące do zaniku tarczycy

Podział ze względu na wygląd:

1. ZANIK PROSTY (ATR. SIMPLEX) - równomierne zmniejszenie narządu, np. WIĄD STARCZY (ATROPHIA SENILIS)
2. ZANIK BARWINKOWY (ATR. FUSCA) - narząd zmienia swoją barwę (gł. serce i wątroba), gromadzi się LIPOFUSCYNA i CEROID - jest to oznaka upośledzonego wydalania metabolitów/niedoborów enzymatycznych
3. ZANIK Z SUROWICZYM OBRZMIENIEM TKANKI - zmniejszaniu się towarzyszy gromadzenie się płynu surowiczego, gł. w tkance tłuszczowej
4. ZANIK WŁÓKNISTY (ATR. FIBROSA) - na miejsce kom. zanikających pojawia się tkanka łączna
5. ZANIK TŁUSZCZAKOWATY (ATR. LIPOMATOSA) - jw. ale tkanka tłuszczowa
6. ZANIK DOŚRODKOWY (ATR. CONCENTRICA) - gł. zanik prosty
7. ZANIK ODŚRODKOWY (ATR. EXCENTRICA) - narząd zanika ale nie zmniejsza się (np. osteoporoza) lub nawet powiększa się (np. rozedma płuc, wodonercze)

3 ZWYRODNIENIA (DEGENERATIO)

Definicja: zmiany morfologiczne polegające na gromadzeniu się (w różnych ilościach) substancji w lub poza komórką:

- substancja ta gromadzi się tam gdzie jej uprzednio nie było, lub tam gdzie normalnie występuje, ale w większych ilościach
- może to być również niedobór pewnych substancji (np. niedobór soli wapnia w obrębie kości w osteoporozie, niedobór mieliny w stwardnieniu rozsianym)
- zmiany te są wynikiem zaburzeń w przemianie materii

3.1 Zaburzenia gospodarki WODNEJ

Definicja: gromadzenie się wody w komórkach lub tkankach - są to **zmiany adaptacyjne** - cofają się po ustąpieniu czynnika jej wywołującego.

Podział:

1. Przyćmienie miąższowe
2. Zwyródnienie wodniczkowe

3.1.1 PRZYĆMIENIE MIĄŻSZOWE (OFFUSCATIO PARENCHYMATOSA)

Obraz mikroskopowy:

- komórka matowa, zmętniała, może być nieco powiększona
- słabo widoczne jądro
- w mikroskopie świetlnym widać bladą różową "kaszkę" (obrziałe mitochondria, grzebienie mitochondrialne nieliczne, w postaci kolców), narząd jest obrznięty, na przekroju blade, słabo ukrwione

Przyczyny:

1. gorączka
2. zakażenia
3. trucizny
4. oparzenia
5. wyniszczenie
6. przerost zastępczy

Głównie dotyczy narządów mięsnych: wątroba, nerki, serce.

Mechanizm: następuje zakłócenie utleniania komórkowego → upośledzenie procesów energetycznych → zaburzenie bariery wodnej → pęcznienie komórki.

Krótkotrwałe - odwracalne, długotrwałe - uszkodzenie mitochondriów → śmierć komórki.

3.1.2 ZWYRODNIENIE WODNICZKOWE (DEGENERATIO VACUOLARIS)

Obraz mikroskopowy:

- woda gromadzi się w postaci wodniczek w obrębie ER
- w mikroskopie świetlnym - puste przestrzenie, w elektronowym - wodniczki
- dotyczy głównie nabłonka (naskórek, wątroba, nerki)

Przyczyny:

1. zakażenia wirusowe (np. półpasiec, opryszczka wargowa, ospa)
2. oparzenia
3. ostra WZW (mówimy wtedy o zwyrodnieniu balonowym)
4. niedobory pokarmowe
5. działanie CCl₄

3,4,5 - zmiany w hepatocytach.

ZWYRODNIENIE WODNICZKOWE NABŁONKA CEWEK NERKOWYCH:

1. drobnokropelkowe - po podaniu dekstranu/mannitolu
2. wielkokropelkowe - niedobór K⁺

3.2 Zaburzenia gospodarki BIAŁKOWEJ

I. WEWNĄTRZKOMÓRKOWE

1. ZWYRODNIENIE KROPELKOWO-SZKLISTE (DEG. HYALINEO-GUTTATA)

- w komórce pojawiają się twory białkowe (nadmierne gromadzenie się białka w komórce (w formie złogów) lub nadmierny transport z zewnątrz (białko gromadzi się w lizosomach)) - ATROCYTOZA (gromadzenie się białka i lipidów w komórce)
- najczęściej - w kom. kanalikach krętych I rzędu
- w hepatocytach - ciała szkliste Malloriego - u alkoholików i w uszkodzeniach miększu wątroby

- w plazmocytach - złożone immunoglobulin, powstają KOMÓRKI CORNILLA → rozpad komórek → uwolnienie CIAŁEK RUSSELLA (np. w TWARDZIELI)
- zmiany te dotyczą pojedynczych komórek

2. ZWYRODNIENIE ROGOWE (DEG. KERATINOSA)

- substancje białkowe gromadzą się w postaci mas rogowych:
- ROGOWACENIE - przepojenie powierzchniowych warstw nabłonka keratyną i zanik jąder komórek nabłonkowych

Podział:

1. NADMIERNE ROGOWACENIE (HYPERKERATOSIS)

1. NAGNIOTEK (CLAVUS) = ODCISK - na powierzchni i w obrębie skóry (w formie klina)
2. MODZEL (THYLOMA) - kopułowe zgrubienie naskórka
3. RÓG SKÓRNY (CORNU CUTANEUM) - stożkowaty kształt
4. RYBIA ŁUSKA (ICHTIOSIS)
5. ROGOWACENIE CIEMNE (ACANTOSIS NIGRICA) - u chorych na raka - ciemna skóra, rozrosłe brodawki, gruba warstwa rogową

Nagniotek i modzel to zmiany ADAPTACYJNE - na ucisk

2. ROGOWACENIE W NIEWŁAŚCIWYM MIEJSCU (KERATINISATIO HETEROTOPICA)

1. ROGOWACENIE BIAŁE (LEUKOPLAKIA) - dotyczy nabłonka nierogowaciejącego (jama ustna, krtań, przełyk, pochwa), może mieć charakter zmian przednowotworowych, główna przyczyna: przewlekłe drażnienie
2. ZESKÓRNIENIE KRTANI (PACHYDERMIA LARYNGIS) - stan przedrakowy
3. WADLIWE ROGOWACENIE (PARAKERATOSIS) - niecałkowite (zachowanie jąder komórkowych), np. ŁUSZCZYCA
4. ROGOWACENIE POJEDYNCZYCH KOMÓREK warstwy kolczystej naskórka (DYSKERATOSIS)

II. POZAKOMÓRKOWE

1. ZWYRODNIENIE SZKLISTE (DEG. HIALINEA) = SZKLIWIENIE (HIALINOSIS)

Definicja: białka starzeją się, tracą wodę i tworzą się szkliste masy (w komórkach nabł. i tk. łącznej), np.:

- ciało białawe jajnika (CORPUS ALBICANS OVARIUM) - fizjologiczne, postępuje w miarę starzenia się
- ciała szkliste w torebce śledziony - ŚLEDZIONA LUKROWANA
- blaszki miażdżycowe - masy szkliste zawierają dodatkowo lipidy
- nerka - SZKLIWIENIE KŁĘBUSZKÓW NERKOWYCH - w odróżnieniu od amyloidozy - tylko niektóre kłębuszki, w przewlekłych zapaleniach

2. ZWYRODNIENIE WŁÓKNIKOWATE (DEG. FIBRYNOIDEA)

- nagromadzenie kompleksów immunologicznych i białek uszkodzonych przez te kompleksy, włókniaka, glikozaminoglikanów i aminokwasów
- następuje przesiąkanie osoczem tkanek w których to zwyrodnienie następuje

Występowanie:

- i. choroby tk. łącznej związane z zaburzeniami immunologicznymi: LISZAJ RUMIENIOWATY, ZMIANY REUMATOIDALNE/REUMATYCZNE (i inne ch. autoimmunoagresyjne)
- ii. ściany naczyń - GUZKOWE ZAPALENIE TĘTNIC

3. ZWYRODNIENIE SKROBOWATE (AMYLOIDOSIS)

AMYLOID - konglomeraty białek o odczynie podobnym do skrobi (z jodem, barwienie czerwienią Kongo, barwienie czerwienią Saturna).

Próba przyżyciowa:

- preparat histopatologiczny + barwienie (płyn Lugola, czerwien Kongo)
- próba BENHOLDA - wstrzyknięcie czerwien Kongo, określenie stężenia, jeśli jest ono stałe - brak zwyrodnienia

Struktura amyloidu: białkowe filamenty F i P:

1. F (95%)

1. AL - łańcuchy lekkie immunoglobulin oplecione wokół włókien kolagenu
2. AA - łańcuchy nieimmunoglobulinowe oplecione wokół włókien kolagenu

2. P - α -glikoproteina, odpowiada za metachromazję, gdy jej brak to mamy PARAAMYLOID

Narząd się powiększa, a jego masa wzrasta niewspółmiernie do stopnia powiększenia.

Powierzchnia przekroju: sucha i lśniąca.

Pobieranie preparatów: błona śluzowa DZIAŚEŁ i ODBYTNICY.

Metachromazja - odmienne barwienie amyloidu w porównaniu z tkanką otaczającą.

Podział:

1. AMYLOIDOZA PIERWOTNA (AMYLOIDOSIS PRIMARIA) - pojawia się bez schorzeń poprzedzających, w narządach leżących POWYŻEJ przepony (m. sercowy, jama ustna, przełyk)
  2. AMYLOIDOZA WTÓRNA (AMYLOIDOSIS SECUNDARIA) - masy białkowe odkładają się w narządach leżących PONIŻEJ przepony w przebiegu ch. przewlekłych:
    1. przewlekłe ropne zapalenie oskrzeli, nerek, szpiku kostnego
    2. reumatoidalne zapalenie stawów
    3. w śledzionie: w miazdze czerwonej - zmiany SADŁOWATE, w białej - SAGOWATE
      1. OGRANICZONA (A. CIRCUMSCRIPTA) - tylko miazga biała
      2. ROZLEGLA (A. DIFFUSA)
    3. w wątrobie (w ścianach dróg żółciowych i w przestrzeniach Dissego) i nadnerczach - zmiany SADŁOWATE
    4. amyloidoza nerkowa (naczynia włosowate kłębuszków i tk. śródmiąższowa) → utrata białek → śmierć komórki
  3. AMYLOIDOZA WRODZONA (AMYLOIDOSIS HEREDITARIA)
    1. rodzinna polineuropatia amyloidowa
    2. rodzinna gorączka śródziemnomorska
  4. AMYLOIDOZA MIEJSCOWA = narządowa - obejmuje gł. układ oddechowy
  5. AMYLOIDOZA STARCZA (A. SENILIS):
    1. MIEJSCOWA - np. Guzy amyloidowe
    2. ROZLEGLA - złogi w tkance pochodzenia mezodermalnego (np. mm. języka)
4. ZWYRODNIENIA KOLAGENOWE
- przybytek/pojawienie się kolagenu nieprawidłowego

Podział:

1. ILOŚCIOWE = WŁÓKNIENIE (FIBROSIS) - nadmierna synteza
  - A. przewlekłe stany zapalne
  - B. zanik włóknisty
  - C. marskość wątroby
  - D. przewlekłe przekrwienie bierne
2. JAKOŚCIOWE
  - A. ZESP. EHLERSA i DANLOSA - wytwarzanie niewłaściwego kolagenu gł. w skórze (miękką, rozciągliwą), przepukliny, krótkowzroczność
  - B. ARTROPATIA ZWYRODNIENIOWA - w chrząstce stawowej - kolagen I zamiast II
5. GAMMAPATIE ZŁOŚLIWE - wzrost [immunoglobulin] we krwi
  - i. SZPICZAK - zbudowany z plazmacytów produkujących IgG, IgA
  - ii. MAKROGLOBULINEMIA WALDENSTROMA - chłoniak zbudowany z limfocytów B produkujących IgM

3.3 Zwyródnienie TŁUSZCZOWE (DEGENERATIO LIPIDICA) = STŁUSZCZENIE (STEATOSIS)

Podział:

1. OTŁUSZCZENIE
2. STŁUSZCZENIE - gromadzenie tłuszczów prostych
3. LIPIDOZY - gromadzenie tłuszczów złożonych

3.3.1 STŁUSZCZENIE

Podział:

1. S. PROSTE (S. SIMPLEX)
  - w cytoplazmie pojawiają się pojedyncze krople tłuszczu

- dotyczy narządów mięsistych (gł. serce i wątroba)
- narząd jest powiększony, brzeg zaokrąglony, torebka napięta, na przekroju szaro-żółty

Przyczyny:

- (a) niedotlenienie - ch. płuc, serca, krążenia
- (b) uszkodzenia toksyczna
- (c) nadmierna podaż tłuszczów

2. S. ZWYRODNIAJĄCE (S. DEGENERATIVA)

- w cytoplazmie gromadzą się liczne, drobne kropelki tłuszczu, towarzyszą temu zmiany prowadzące do obumierania
- dotyczy CUN i wątroby
- np. w zesp. Rye'a

3.3.2 OTŁUSZCZENIE (ADISPOSITAS)

Definicja: nadmierne gromadzenie się tk. tłuszczowej.

Podział:

1. MIEJSCOWE - zastępowanie tk. mięsistych tk. tłuszczową:
  1. Fizjologiczne - w czasie inwolucji grasicy, węzłów chłonnych, szpiku czerwonego
  2. Patologiczne - np. OTŁUSZCZENIE SERCA - rozrost tk. tłuszczowej podnasilniczej:
    1. FORMA PROSTA (COR ADIPE TECTUM) - pogrubienie podnasilniczej tk. tłuszczowej
    2. OTŁUSZCZENIE ZWYRODNIAJĄCE - przemiana zrębu tk. mięsistych w adipocyty → tk. tłuszczowa wrasta w głąb mięśniówki
2. Ogólne = OTYŁOŚĆ (OBESITAS)
  1. Egzogenna - nadmierna podaż → PRZEROST = powiększenie komórki
  2. Endogenna- zaburzenia hormonalne → ROZROST = zwiększenie liczby komórek

LIPIDOZY - zaburzenie przemian tłuszczów złożonych:

1. Choroba GAUCHERA - spadek aktywności GLUKOCEREBROZYDAZY - gromadzenie w makrofagach (tzw. komórki piankowate)
2. Choroba NIEMANNA i PICKA - spadek aktywności SFINGOMIELINAZY - gromadzenie w makrofagach
3. Choroba TAY-SACHSA - niedobór gangliozydazy, balonowate kom. nerwowe z tendencją do rozpadu

HISTIOCYTOZY X - zaburzenia o nieznanym etiologii.

1. Ziarniak kwasochłonny wielogniskowy (ch. Handa, Shullera i Christiana)
  - magazynowanie estrów cholesterolu przez makrofagi (powstają kom. piankowate) w:
    - kościach czaszki
    - skórze
    - ukł. oddechowym
  - śmierć po 10-15 latach
2. Ziarniak kwasochłonny jednoogniskowy - jw. ale jednoogniskowo (np. tylko jedna kość)
3. Choroba Abta, Letterera i Siwe'a
  - rozrost makrofagów z minimalnym gromadzeniem cholesterolu w:
    - szpiku → niedokrwistość i osłabienie odporności
    - skórze
    - ww. chłonnych
    - śledzionie
    - wątrobie

3.4 Zwyrodnienie WĘGLOWODANOWE

- zwykle jest to zwyrodnienie GLIKOGENOWE (DEGENERATIO GLICOGENICA)
- glikogen może gromadzić się w hialo- i/lub karioplazmie i w lizosomach - w preparacie obserwujemy puste miejsca po wypłukanym glikogenie, aby tego uniknąć należy wytrawiać próbkę w alkoholu
- fizjologicznie glikogen występuje w hepato- i miocytach
- postać glikogenu zależy od pH środowiska:
  1. >6 - forma ALFA - największa, kulista
  2. 3 - 6 - forma BETA
  3. <3 - forma GAMMA - pojedyncze włókienka

3.4.1 ZWYRODNIENIE GLIKOGENOWE JĄDER HEPATOCYTÓW

Obraz mikroskopowy: glikogen gromadzi się w obrębie jądra, ma ono balonowaty kształt wypełniony glikogenem lub pusty po jego wypłukaniu.

Przyczyny:

1. cukrzyca
2. niektóre glikogenozy
3. akromegalia
4. niewydolność krążenia
5. choroba Wilsona
6. nadczynność tarczycy
7. ostre choroby wieku dziecięcego (mononukleoz, odra, różyczka)

3.4.2 ZWYRODNIENIE GLIKOGENOWE CYTOPLAZMY

Są to tzw. ENZYMOPATIE = CH. SPICHRZENIOWE = GLIKOGENOZY (X typów): I. ch. von Gierkego - brak/niedobór G-6-fosfatazy, glikogen gromadzi się w wątrobie (cytoplazma i jądro) i nerkach (kom. nabłonka kanalików nerkowych) - objawy hipoglikemii, niedorozwój.

II. ch. Pompego - brak aktywności KWAŚNEJ MALTAZY, glikogen gromadzi się w mięśniach, sercu, wątrobie i nerkach, KARDIOMEGALIA, osłabienie mięśni.

III. ch. Forbes-Corliego - niedobór amylo-1,6-glikozydazy, glikogen gromadzi się w mięśniach, sercu, wątrobie i nerkach.

IV. ch. Andersena - brak amylo-1,4,1,6-transglukozydazy, glikogen gromadzi się w wątrobie, sercu, śledzionie, nieprawidłowa budowa glikogenu, rozrasta się wokół niego tk. łączna.

3.4.3 CUKRZYCA

Jest to podstawowe i najczęstsze schorzenie ze zwyrodnieniem glikogenowym, niedobór insuliny (rola insuliny: transport glukozy, tworzenie glikogenu, przemiana glukozy w trójglicerydy).

Objawy:

1. gromadzenie się glikogenu komórkach beta wysp trzustkowych i w nabłonku kanalików nerkowych
2. cukromocz (GLIKOZURIA)
3. zaburzenia przemian białek i lipidów - ujemny bilans azotowy = chudnięcie
4. może prowadzić do kwasicy (pojawienie się ciał ketonowych), śpiączki i śmierci

Podział:

1. POZATRZUSTKOWA - przyczyny leżą poza trzustką
  1. ch. CUSHINGA
2. akromegalia (nadmiar STH)

3. guz chromochłonny nadnerczy (nadmiar adrenaliny)

4. glucagonoma - nadmiar glukagonu

1,2,3,4 - nadmiar antagonistów insuliny

2. TRZUSTKOWA WTÓRNA

1. martwica trzustki

2. hemochromatoza

3. usunięcie trzustki

4. martwica komórek β

3. TRZUSTKOWA PIERWOTNA

1. typ I - insulinozależna *młodzieńcza* - znaczny niedobór insuliny we krwi - niedobór wysp trzustkowych β o podłożu autoimmunologicznym

2. typ II - insulinoniezależna - prawidłowe stężenie insuliny we krwi, liczba wysp trzustkowych. Związana jest z upośledzonym wchłanianiem glukozy do komórek.

Powikłania:

1. Zwyródnienie glikogenowe komórek wysp β

2. Szklwienie komórek wysp β

3. MAKROANGIOPATIE - zmiany miażdżycowe w dużych naczyniach (aorta, odgałęzienia), naczyniach wieńcowych ($\rightarrow$ zawał m. sercowego), martwica/zgorzel kończyn dolnych

4. MIKROANGIOPATIE - gł. zmiany w tętniczkach kłębuszków nerkowych i siatkówce oka (RETINOPATIA CUKRZYCOWA)

5. Zapalenie odmiedniczkowe nerek

6. Martwica piramid nerkowych

7. Zmiany miażdżycowe $\rightarrow$ przerost lewokomorowy $\rightarrow$ zawał (3x częściej)

8. Gromadzenie się glikogenu i lipidów w hepatocytach

9. Neuropatie - mikroangiopatie naczyń odżywiających nerwy

10. Osteoporoza

11. Embriopatia cukrzycowa - dzieci rodzą się średnio o 500g cięższe, częste wady wrodzone, większe łożysko (przy mniejszej liczbie naczyń)

12. Zwyródnienie glikogenowe kanalików nerkowych

13. CUKRZYCOWE STWARDNIENIE KŁĘBUSZKÓW

(a) ROZLEGŁE - zwiększa się ilość macierzy mezangium przy niewielkim wzroście liczby komórek, gromadzenie IgG i C3 $\rightarrow$ pogrubienie błony podstawnej $\rightarrow$ białkomocz

(b) OGNISKOWE - kule szkliste w obwodowej części pętli naczyń włosowatych

(c) OGNISKOWE WYSIĘKOWE - "czapeczka" nałożona na kłębuszek, obejmująca część naczyń włosowatych

Zmiany te po ok 10 latach prowadzą do szklwienia.

Następuje niewydolność nerek $\rightarrow$ mocznica.

Zespół KIMMELSTIELA i WILSONA:

1. cukrzyca

2. zespół nerczycowy

3. chwiejne nadciśnienie tętnicze

4. retinopatia cukrzycowa

3.5 Choroby spichrzania KWAŚNYCH MUKOPOLISACHARYDÓW

Podłoże: wrodzony brak/niedobór enzymów lizosomalnych.

3.5.1 Zespół HURLER

Definicja: mukopolisacharydy (siarczan dermatanu i heparanu) odkładają się w komórkach (hepatocyty, makrofagi, osteocyty, chondrocyty, neurony).

Objawy:

1. karłowatość
2. nieproporcjonalna budowa ciała
3. garb
4. maszkarowaty wygląd twarzy
5. przepukliny
6. powiększony język
7. opóźnienie rozwoju

3.5.2 Zwrodnienia ŚLUZOWE

Objawy:

1. nadmierne wydzielanie śluzu
2. charakterystyczne dla NIEŻYTÓW - zapaleń błon śluzowych

MUKOWISCYDOZA - niewydolność kanałów chłorkowych.

- gęsty śluz zatyka przewody wydzielnicze gruczołów, gruczoł zanika i włóknieje (gł. trzustka)
- oskrzela zatkane gęstym śluzem
- częste zapalenia mięszu płuca → włóknienie (marskość płuca)
- zatkanie przewodów żółciowych → zastój żółci → włóknienie wątroby
- u noworodka twarda smółka → niedrożność mechaniczna jelit (MECONIUM ILEUS)

3.6 Zaburzenia gospodarki MINERALNEJ

3.6.1 Zaburzenia gospodarki WAPNIOWEJ

Wapnienie OBCOSIEDLISKOWE (CALCIFICATIO HETEROTOPICA):

1. DYSTROFICZNE (C. DYSTROPHICA) - odkładanie wapnia w tkankach uprzednio zmienionych np. szkliwieniem (miażdżyca - bł. wew. tętnic), wapnienie mas serowatych w gruźlicy
2. PRZERZUTOWE (METASTATICA) - wzrost $[Ca^{2+}]$, najczęściej:
  1. wokół cewek nerkowych
  2. w przegrodach międzypęcherzykowych płuc
  3. wokół gruczołów dna żołądka

3.6.2 Zaburzenia gospodarki WAPNIOWO-FOSFORANOWEJ

KRZYWICA (RHACHITIS)

Przyczyny:

1. niedobór witaminy D → upośledzenie wchłaniania Ca i P → pobudzenie przytarczyc → wydzielenie parathormonu → przesunięcie wapnia i fosforu z kości do krwi

Podział:

1. KRZYWICA CZYNNA (R. FLORIDA)

Makroskopowo:

- kości miękkie
- pogrubienie miejsca kostnienia
- niezrastanie ciemiączek
- rozmiękanie potylicy
- skrzywienie kręgosłupa
- klatka piersiowa kurza/lejkowata
- "różaniec krzywicy" - zgrubienie żeber w miejscu złącza chrzęstno-kostnego

Mikroskopowo:

- nieostra granica między kością i chrząstką
- nieregularny ukł. pasów wzrostowych
- komórki chrzęstne rozłożone bezładnie
- nowopowstałe beleczki kostne nie wapnieją

2. KRZYWICA NERKOWA (R. RENALIS) - oporna na leczenie witaminą D.

Przyczyna: zaburzenie resorpcji fosforanów → spadek [fosforanów] → pobudzenie przytarczyc → odwapnienie kości.

ZMIĘKANIE KOŚCI (OSTEOMALACIA)

Definicja: demineralizacja beleczek kostnych → ścięczenie beleczek = ZRZESZOTOWACENIE (OSTEOPOROSIS).

Podział:

1. Z. ŁAMLIWE (O. FRAGILIS) - zwiększona łamliwość kości
2. Z. WOSKOWE (O. CEREAE) - kości miękkie jak z wosku

3.6.3 KAMICE

Podział:

1. układ moczowy
2. pęcherzyk żółciowy

Budowa kamienia:

1. jądro - komórki nabłonka, śluz
2. otoczka z soli mineralnych

KAMICA NERKOWA (NEPHROLITHIASIS)

Kamienie powstają z:

1. W moczu kwaśnym:
  1. SZCZAWIANY - powierzchni kolczysta
  2. KW. MOCZOWY - kuliste
  3. CYSTYNA
2. W moczu zasadowym:
  1. FOSFORANU WAPNIOWO-MAGNEZOWEGO - odlew miedniczek i kielichów nerkowych

Przyczyna: nieznaną.

Kolka nerkowa - ból podczas zejścia kamienia w dół.

KAMICA ŻÓŁCIOWA (CHOLELITHIASIS)

Choroba pięciu P - pleć piękna, płodna, pulchna, po 40r.ż.

Skład kamieni: cholesterol, bilirubinian wapniowy, $CaCO_3$.

Podział:

1. Kamienie jednoskładniowe
  1. cholesterolowe - 1 duży
  2. bilirubinowe - wiele drobnych
2. Kamienie wieloskładniowe
  1. mieszany (3 składniki)
  2. warstwowy - na przemian warstwa cholesterolu i mieszana)

Kolka wątrobowa - zejście kamienia do przewodu żółciowego.

Powikłania:

1. żółtaczkę mechaniczną z bilirubiną sprzężoną
2. wodniak pęcherzyka żółciowego
3. zakażenia przewodów żółciowych

3.6.4 DNA MOCZANOWA (DIATHESIS URICA)

Objawy:

- wzrost [kw. moczowego] i złogi kw. moczowego i moczanów w tkankach
- mocznany osadzają się w błonie maziowej stawów:
  1. palucha (podagra)
  2. kolanowego (gonagra)
  3. barkowego (omagra)
  4. rąk (chiragra)
- może prowadzić do zeszywnienia stawów
- w skórze powstają GUZKI DNAWE (TOPHICI URUCI) - miotłkowate kryształki moczanów, wokół nich komórki obrzeczki

3.7 Zaburzenia gospodarki BARWNIKOWEJ

Barwniki endogenne:

1. Melanina
2. Lipofuscyna
3. Barwniki krwiopochodne

MELANINA:

1. ch. Addisona (niewydolność kory nadnerczy) - gromadzi się w bł. podstawnej naskórka i bł. śluzowych
2. PIEGI
3. OPALENIZNA
4. OSTUDY (u kobiet ciężarnych)
5. BIELACTWO: nabyte i wrodzone

KWAS HOMOGENTYZYNIANOWY - FENYLOKETONURIA

- w moczu gromadzi się kw. homogentyzynianowy
- na powietrzu mocz ciemnieje

OCHRONOZA - gromadzenie się kwasu homogentyzynianowego w tk. łącznej (chrząstka nosa/uszu).

ŻÓŁTACZKA

METHEMOGLOBINA - szaroczekoladowe zabarwienie, w erytrocytach - ciała Heinz'a.

KARBOKSYHEMOGLOBINA - różowe zabarwienie.

SULFHEMOGLOBINA - z siarką, zielona, procesy gnilne.

Gromadzenie hemosyderyny:

1. Pierwotne - HEMOCHROMATOZA

- gromadzenie się hemosyderyny i innych form żelaza w mięszu narządów (gł. wątroba (obrzmiła, barwy czekoladowej), śledziona, ww. chłonne)
- ilość żelaza w organizmie - powyżej 100 g

2. Wtórne - HEMOSYDEROZA

- gromadzi się wyłącznie hemosyderyna

PORFIRIE - gromadzenie się porfiryn (pochodne kwasu delta-aminolewulinowego). Podział:

1. WRODZONE

2. NABYTE

1. P. SZPIKOWA - pod wpływem UV na skórze pojawiają się plamy, pęcherze, wrzody

2. P. WĄTROBOWA

CHOLESTATIS - zastój żółci:

1. w przewodach żółciowych
2. w hepatocytach

4 MARTWICA (NECROSIS)

Definicja: jest to miejscowa, szybka śmierć komórek w obrębie żywego organizmu.

OBUMIERANIE (NECROBIOSIS) - stopniowe obumieranie komórek w wyniku zmian wstecznych.

Wykrywanie zmian:

1. Mikroskopia elektronowa - po 2-15 min od śmierci - degradacja organelli: rozrzedzenie macierzy mitochondrialnej, rozjaśnienie karioplazmy, uszkodzenie lizosomów → uwolnienie hydrolaz → cytoliza.
2. Metody histochemiczne - 15 min - 6 h - zaburzenia enzymatyczne (gł. fosforylasy, dehydrogenazy)
3. Mikroskopia świetlna - po 5 h - pojawiają się wakuole, pęcznienie cytoplazma, karioliza, pyknoza (pomniejszenie jąder), karioreksis (rozpad jąder), barwienia przyżyciowe - czerwienią obojętną - żywe komórki wybarwiają się selektywnie, martwe - w sposób rozlany.
4. Gołym okiem - po kilkunastu godzinach, tk. martwicza wyraźnie odcina się od tk. otaczających (barwa, konsystencja, występuje pas przekrwienno-wybroczynowy na pograniczu między tymi tkankami).

Zmiany martwicze są wypadkową 2 procesów:

1. auto- i heterolizy tkanek
2. denaturacji białek

Jeśli przewaga procesów litycznych, to mamy do czynienia z M. ROZPŁYWNĄ, jeśli denaturacji - M. SKRZEPOWA.

4.1 MARTWICA ROZPŁYWNA (NEC. COLIQUATIVA)

Definicja: treść martwicza rozpuszcza się w wyniku działania enzymów litycznych i pozostaje po niej jama.

Przykłady:

1. ZAWAŁ MÓZGU
2. ZAPALENIE WĄTROBY
3. MARTWICA BŁON ŚLUZOWYCH - np. wrzód żołądka/dwunastnicy

4.2 MARTWICA SKRZEPOWA (NEC. COAGULATIVA)

Definicja: następuje kondensacja martwych tkanek, wypływa woda, miejsce martwicze ulega zagęszczeniu.

Przykłady:

1. Martwica m. sercowego
2. ZAWAŁ - martwica wywołana odcięciem dopływu krwi do danego miejsca

Zawał NIE występuje w niektórych narządach (np. w wątrobie) bo mają one zbyt dobrze rozwinięte krążenie oboczne.

Odmiany:

1. M. SEROWATA (NEC. CASEOSA) - w tkankach bogatych w komórki i słabo unaczynionych: ziarniniaki gruźlicze, ziarnina kilowa. Tkanka martwicza ma postać szarego, suchego twarogu.
2. M. WOSKOWA (NEC. CEREAE) = ZENKERA - mm. poprzecznie prążkowane w niedotlenieniu i równoczesne działanie toksyn bakteryjnych - mm. brzucha w przypadku duru brzuszego.
3. M. BALSERA - martwica trzustki, uwolnienie soku trzustkowego do tkanki tłuszczowej → lipoliza → powstaje glicerol i kw. tłuszczowe → ZMYDLENIE → wchłonięcie mydeł sodowych i potasowych, pozostają mydła wapniowe. W OSTREJ MARTWICY TRZUSTKI - lipazy transportowane z limfą → rozsiane ogniska martwicze.
4. MUMIFIKACJA - zeschnięcie (w środowisku ciepłym i suchym) tkanki, która może odpaść (np. pępowina u noworodka).

Powikłania: ZGORZEL (GANGRENA) - gnicie martwej tkanki w żywym ustroju - na skutek np. zakażenia bakteriami gnilnymi.

Podział zgorzeli:

1. Z. BIAŁA (G. ALBA) - w tkance, która przed martwicą była słabo unaczyniona.
2. Z. CZARNA (G. NIGRA) - tkanki uprzednio nadmiernie wypełnionej krwią.
3. Z. GAZOWA (G. EMPHYSEMATOSA) - powstają gazy gnilne, które rozprzestrzeniają się do sąsiednich komórek. Tkanka 'trzeszczy'.
4. Z. WILGOTNA (G. HUMIDA) - zakażenie bakteriami beztlenowymi, zniszczenie pasa demarkacyjnego wokół tkanki martwiczej → przenikanie bakterii (posocznica) i zatrucie organizmu toksynami. Miejsce tkanek zajmuje POSOKA.

5 TORBIELE (CYSTES)

Definicja: torbiele fizjologicznie powstają, gdy następuje zablokowanie przewodu odprowadzającego z gruczołu - nazwa torbieli zależy od produktu gruczołu (np. torbiel surowicza).

Podział:

1. T. PRAWDZIWA (CYSTIS) - jama w narządzie, której ściana jest pokryta nabłonkiem
2. T. RZEKOMA (PARACYSTIS) - jw. ale nie wysłana nabłonkiem, np. w mózgu po zawale (małym) - wyściółka jest brunatna (hemosyderyna)

Przykłady:

1. przełykowe - mogą prowadzić do wyniszczenia
2. nerkowe - głównie w wyniku zmian miażdżycowych
3. jajnikowe
  - (a) nowotworowe
  - (b) pozapalne